

Ronetan bustitako hitzak

Venezuelan ohitura dago liburuen aurkezpenetan xanpaina edo rona baliatuz liburuak bataiatzeko. Pako Aristi idazle eta kazetariaren *Venezuela, iraultza isilaren hitzak* liburua Donostiako Udal Liburutegiko sotoan aurkezteko minutu gutxi falta zirela, hor abiatu zen Garikoitz Berasaluze, Txalaparta argitaletxeko arduraduna, alde zaharreko tabernaren batera ron txupito baten bila. Esan eta egin: Pako Aristi rona liburu irekiaren orrietara isurtzen ikusi ahal izan genuen hurrengo eguneko egunkarietan. Sotheby's enkante etxeak bere egin omen du dagoeneko liburu perfumatua. Ohitura bihurtuko da akaso hemendik aurrera liburuak bataiatzearen kontua. Auskalo.

Aurkezpenaren egunean Venezuelan eman zituen hila-beteetan liburu aurkezpenen batean egon izana frogatu bazuen, Venezuelako gizartera samurtasunez egindako hurbilketa den liburuan, herrialde honetako aro politiko berriaren testigantza zuzena ematen digu Pako Aristik. Testigantza ez da ordea hotz-hotzean egindako analisi edo elkarrizketa sail hutsa, berak han bizi izandakoez erabat baitago liburua bustia (nire aleari ere hogeigarren orrialdetik aurrera hasi nintzen ron usaina hartzen). Venezuelako gaztelera bereziaren ñabardurak azaltzen zaizkigu, idazleari gertatutako pasadizoak (gurasoak agurtu ondoren aita biblia irakurtzen geratzen deneko pasartetik hasi «Aitak hegazkina erori ez dadin egingo du erregu; amak, gainera, Venezuelatik emakume txarren bat ekar ez dezadan» eta Hugo Chavezekin topo egin asmotan Mr. Beanen larruan sentitzen den pasarteraino). Kazetaritza lana literaturarekin uztartzen duen liburu honek berdin biltzen ditu bere orrietara Caracasko egunkarietako kontaktu orrialdeetako iragarki xebreak nahiz titular handiak. Aristi erreportaietan trebatutako idazlea da, eta ironiaren irazitik pasata damaigu oraingoan ere Venezuelako bere ikuspegi guztiz pertsonalaren berri:

Venezuelarrak zalantza baten erdian bizi omen dira, edo *huevo*n bat izan edo *coño de madre* bat izan. Autoan zozelarik, aurrekoari bozina jotzen zaio etengabe «Qué haces, huevo»n oihiukatu. Eta atzekoak bozina jotzen badizu, burua jira eta «Qué quieres, coño de madre» oihiukatzen zaio. Orduan, aurrekoarentzat *coño de madre* bat zara, eta atzekoarentzat *huevo*n bat.

XX. Mendeko Poesia Kaiarak

Ez dut uste inor haserretzeko arrisku gehiegirik dagoenik Susa argitaletxea poesiarekin konprometituen dagoen euskal argitaletxea dela diodanean. XX. Mendeko Poesia Kaiarak izeneko bilduma da haien azken apustua: XX. mendeko euskal poetarik esanguratsuenen antologia.

Erronka ez da edonolakoa: hamarnako lau sortatan eskainiko diren berrogei poesia kaiaraz osaturik egongo da bilduma, azken hamarrak 2001. urteko neguan argitaratuko direla. Estreinako hamarrak liburu dendatan dira dagoeneko: Orixe, Salvatore Mitxelena, Xabier Iratzeder, Nemesio Etxaniz, Joxe Azurmendi, Arantxa Urretabizkaia, Bernardo Atxaga, Itxaro Borda, Iñigo Aranbarri eta Luis Berrizbeitia dira bildumako lehenak.

Koldo Izagirrek, hautaketa eta apailaketa lana egiteaz gain, hitzurre labur bezain mamitsu bana idatzi dio autore bakoitzari. Liburuak merkeak izatea eta itxura xumea izatea nahi izan dute argitaletxeok, eta horregatik izendatu dituzte kaiara eta ez liburu. Poesiazaleontzat benetako karameluak dira liburu hauek, eta batek baino gehiagok hartuko du sorpresarik, batez ere autorerik zaharrenen kasuan perla ezegunak topatzeko aukera izango baitu. Liburu guztiek orrialde kopuru bera dute, hitzurrearen luzera ere berbera da, eta badute beste ezaugarri berezi bat: liburuaren amaieran ohikoa den bibliografiaz aparte, autorearen diskografia jasotzea, alegia. Horrela, eman dezagun, Itxaro Bordaren poesiaren zale denak musikatuak izan diren bere poema guztien berri zehatza izango du. Akats bakar bezain saihestezina du bildumak: Koldo Izagirre bildumaren prestatzailea izaki, ez duela Koldo Izagirre poetaren

antologiarik jasoko. Batek baino gehiagok jo zion adarra ekainaren bukaeran Miramon Parke Teknologikoan egin zen aurkezpen jendetsuan: hitzaurreak egiteko izenordea erabili besterik ez zuela eta hartara bere burua ere bilduman sartzeko lizentzia hartu... Badira izenorde beharrik gabe ere beren burua antologatzen duten bildumagile eskrupulorik gabekoak ere, bestalde.

Jeneroen krisia (eta krisi gehiago)

Garai latzak ei datoz liburutegi txikiengat. Infernuko su baxura kondenatu nahi dituztela dirudi. Espainiako Gobernua liburuen prezioa liberalizatzeko hartutako erabakiak ondorio beldurgarriak izan bide ditzake gure liburgintzan. Euskal editoreek, ikasliburuei ezarri zaien beharpen librea gainerako liburuetara hedatuko ote den susmoa dute eta horrek liburuaren zirkuitu naturala birrintzea ekarriko duela adierazi du Jorge Gimenez, Euskal Editoreen Elkarteko lehendakariak: «liburudenda txikiak desagertu eta saltoki handiek merkatua euren salmenten arabera kontrolatuko dute, errentagarritasun murrizteko liburuen argitalpena kolokan jarritz». Saiakera eta poesia berri ere kaltetu. Jose Mari Sorsek *Euskaldunon Egunkaria*-n adierazten zuenez, Ingalaterran antzeko neurri bat hartu zuten duela lau urte eta liburu denden laurdenak itxi egin behar izan dituzte, argitaletxeen % 20 desagertu direlarik. Frantzia indarrean jarri zen prezioen liberalizazioa, baina azken unean atzera jo zuen bertako gobernuak. Erregaiekin gertatu den gauza bera gerta omen daiteke liburuekin ere: hasieran prezioak jaitsi ondoren epe ertainera garestitu egingo dira liburuak, oligopolioa sortu eta enpresa handiek erabakiko baitute prezioen politika. Liburua beti izan da erregai aproposa, izan ere.

Nobela da krisian dagoen bestea. Gero eta gehiago dago dietario, aforismo, diario eta antzeko liburuak kalera-
tzeko joera. Jeneroen mestizajearen garaia da eta gero eta zailagoa zaigu liburu bat klasifikatzea. Gure literatura ere beste edozein literaturaren pare dela adierazten duten li-

buruak baditugu puntu honetan. Joxerra Garziak *Egonean doazen geziak* izeneko *metaforismo* liburua kaleratu berri du Alberdanian. Hona Joxerrak berak nola deskribatzen dituen bere geziak: «Kanoiek-eta jomuga suntsitzea dute xede. Geziok, berriz, azkura eragitea baino ez. Berak azkura sentitzen duelako jaurtitzen du gezilariak gezia, jomugan duenari azkura hori txertatu beste asmorik gabe». Oinaztargiaren gisako aforismoak, eguneroko bizitzaren harian idatzitako gogoetak... Gezi bat besteari kateatu eta eskuetara zaizu liburua kateatuko. Bada liburu honetan iduneko bat egiteko adina perla. Perla ia metafisikoetatik hasi, kaleetako graffitiekin jarraitu eta eguneroko irrati-tertuliak entzutean sortzen diren ultzera nahiz sukalde burutazioetaraino. Kasu: «*Hau ez da Espainia* idatzia du norbaitek ikasgelaren atariko zutabeen. Zutabeen beheraxeago, letra txikiagoz, beste norbaitek erantsi: *Ez, noski. Hau zutabe bat da*». Edota beste hau: «*BEZ: zergarena ez ezik, balio gehienak dira gauzei kanpotik erantsiak*».

Pentsatzekoa da Joxerra Garziak egunez egun eta hilabetez hilabete bere koaderno partikularretan idatzitako gogoetak direla goian aipatuak. Ildo berean koka daiteke Txilikuren *101 gau* liburua ere: bere buruari jarritako ariketa batetik sortu baita liburu hau. Ehun eta bat gauez, egunero-egunero, zerbait idazteko ariketa ezarri zion Txilikuk bere buruari. Askotan, irakurritako zerbait hartzen du erreflexioaren sorburu, Xerazaderen moldean, 101 gau bizirauteko balioko dizun liburua osatzeko.

Liburu *okupak* dira aipatutako biak: zure mesanotxean bertan-goxo jarri eta alde egiten ez duten horietakoak. Behin eta berriro joko duzu haietara. Ez dituzu gainetik kenduko udaletxeak babes ofizialeko etxeak egiteko mesanotxea birrintzea erabakitzen duen arte.

Oraindik irakurri ez ditudan liburuak

Okupez ari garen honetan, bere aurreko eleberrian giro hori ezin hobeto jasotzen zuen idazle bat aipatu behar dugu orain. Kronika hau idazten ari naizelarik ez dut

oraindik Juan Luis Zabalaren eleberri berria mesanotxeratu, baina *Agur*, *Euzkadi* izenekoaren gaia edo hipotesia benetan zait erakargarri: zer gertatuko litzateke Lauaxeta gaur egungo garaietan berpiztuko balitz? Abiapuntuan, Koldo Izagirreraren *Iparragirre rides again* ipuin gogoangarria edo Joseba Sarrionandiak Sabino Arana gaur egungo garaietan Iurreta ondoko trenbidean kokatzen zueneko narrazio zoragarri hura dakarzkigu gogora, *Galdu arte* nobelak suposatu zuen mugarriko erreferentzietatik alden-
duz idatzitako liburuak.

Durangoko azokara begira, Joan Mari Irigoienen eleberria izango da ziur aski aurtengo izarretako bat. Bi urte t'erdi buru-belarri lan horretan aritu ondoren seiehun orrialdetik gorako eleberria taxutu du Altzako idazleak. Ez da edonolakoa izan bere erronka: Axularren euskara gozoaren estiloa oinarri hartuta, gaur egun edonork inolako zailtasunik gabe ulertuko duen euskara sortzea. *Otto Pette* eleberrian Anjel Lertxundik denok harritu (*lehertxunditu*, Joxerra Garziaren eran esateko) gintuen euskara berri bat sortu zuen eran sortu ei du Irigoienek berea nobela honetan. Idazleari askotan gertatzen zaio irudi bat hartu eta haren obsesioak bizi izatea: espirala omen da Irigoienen obsesioetako bat liburu honetan. Ez dakigu askoz gehiago Elkarlanean etxeak argitara emango duen liburu honi buruz, jende asko zain daukala beste.

Izango ditugu liburu gehiago ere, ordea: Ixiar Rozas gaztearen debuta izango den nobela, aspaldidanik zerbait irakurri nahi genion Xabier Aldairen ipuin bilduma, Jon Arretzek kolore ezberdinak aitzakia hartuta idatzitako liburu edo Juanjo Olasagarreraren *Puskak bizi* poemarioa, batzuk besterik ez aipatzearen. j